

علامه نائینی از حافظه‌ای قوی، هوشی سرشار و نبوغی ممتاز برخوردار بود. ایشان بیان روان، قلمی استوار، تسلط کامل بر ادبیات فارسی و عربی و قدرتی چشمگیر در تربیت شاگردان داشت.

وی با اشاره به جایگاه شاگردان مکتب میرزای نائینی گفت: از مکتب فقهی و اصولی ایشان به‌لطف الهی، شاگردان و مقرران برجسته‌ای برخاستند که هر یک در گسترش و انتقال اندیشه او به حوزه‌های نجف، قم و سایر مراکز علمی نقش مؤثر داشتند. این شاگردان افکار ایشان را تبیین و توسعه دادند و به جریان‌سازی علمی و فکری در جهان تشیع انجامید.

عضو خیرگان رهبری اضافه کرد: در کنار همه این نکات علمی، جامعیت، روانی اندیشه و قدرت بیان مرحوم نائینی، همان‌گونه که رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز فرمودند، ایشان را به صاحب مکتب سیاسی و اندیشه‌ورزی تمدنی در دوران معاصر بدل کرده است. مرحوم نائینی در روزگاری بسیار سخت، با شجاعت علمی و بصیرت دینی زیست و تفکر کرد؛ روزگاری که جهان اسلام در برابر چالش‌های بزرگ استعمار، استبداد و بحران هویت قرار داشت.

وفادار به سنت و تلاشگر در عرصه نوآوری

آیت‌الله اعرافی همچنین تأکید کرد: مرحوم میرزای نائینی، با عقلانیت اجتهادی، با صیانت از اصول دین و در عین حال با درک عمیق از نیازهای زمان، به ما آموخت که چگونه می‌توان هم وفادار به سنت بود و هم نوآور و متعهد به پاسخ‌گویی به مسائل روز. ایشان نماد عالم جامع، متفکر اصلاح‌گر و فقیه دوران‌ساز است؛ الگویی که حوزه‌های علمیه امروز، باید بیش از پیش به او بازگردند و اندیشه او را در مسیر تحولات فکری و تمدنی آینده امت اسلامی زنده نگاه دارند.

وی ضمن بررسی شرایط تاریخی و اجتماعی عصر میرزای نائینی‌، اظهار کرد: مرحوم نائینی در نیمه دوم قرن نوزدهم و نیمه نخست قرن بیستم زندگی می‌کرد. این دوره، زمانی است که جهان شاهد تحولات فکری، فلسفی، اجتماعی و سیاسی گسترده‌ای بود و در بسیاری از مناطق، این تحولات با ما فاصله داشت؛ اما در عالم اسلام نیز بازتاب‌هایی یافت. جنگ جهانی اول، تغییرات عمیقی در توازن قدرت جهانی ایجاد کرد و جهان اسلام از پیامدهای آن بی‌نصیب نماند.

مرحوم نائینی بزرگمرد زمانه بود

آیت‌الله اعرافی همچنین با اشاره به فضای فکری آن دوره بیان کرد: در این دوره، از یک‌سو، تحولات علمی و فکری و از سوی دیگر، استعمار و تجاوز قدرت‌های غربی به سرزمین‌های اسلامی رخ می‌داد. انبوه افکار و آموزه‌های گوناگون وارد جهان اسلام می‌شد و در این شرایط، آیت‌الله نائینی در سامراء و نجف، هرگز محصور نماند و با آفاق گسترده جهان آشنا شد و به تحلیل مسائل نو پرداخت. ایشان ریشه‌دار و پایبند به مناهج قویم اجتهادی و در عین حال، مرد زمانه و حاکم بر روندهای فکری و اجتماعی عصر خود بود.

وی افزود: مرحوم نائینی در علم، سرمدار، پرچمدار و جریان‌ساز بود و در اندیشه سیاسی اسلام نیز مکتب‌ساز شد. همان‌گونه که مقام معظم رهبری فرمودند، میرزای نائینی نمونه‌ای ممتاز از ابتکار و اندیشه‌ورزی در مسائل نو و امور سیاسی و حکمرانی است. ایشان با بزرگان درجه‌یک زمان خود، از جمله اصفهانی و جمعی دیگر از متفکران حوزه نجف، به رقابت علمی و فکری می‌پرداخت و در این عرصه، هم نوآوری داشت و هم جامعیت علمی گسترده‌ای را عرضه کرد.

آیت‌الله اعرافی با اشاره به ویژگی‌های علمی علامه نائینی گفت: ابتکارات مرحوم نائینی در حوزه‌های گوناگون، از اصول و فقه تا ترتیبات اجتماعی، الفاظ، حییت و حکم، تحولات بزرگی ایجاد کرد که در تاریخ علم اصول کم‌نظیر است. افکار نائینی پس از افکار مرحوم خراسانی در حوزه‌ها انتشار و پیروان و ناقدان بسیاری یافت. حضرت امام ، با وجود احترام فراوانی که به نائینی داشتند، بارها نظرات او را نقد و بررسی کردند و این نشان‌دهنده اهمیت جایگاه علمی ایشان است.

امام جمعه قم همچنین تأکید کرد: امروز نیز، در حوزه‌های نجف و سایر مراکز علمی، درس خارج نائینی هر هفته تدریس می‌شود و کمتر جلسه‌ای می‌گذرد که در بحث اصول و فقه، نظریات و استدلال‌های نائینی مورد بررسی قرار نگیرد. این امر الهام‌بخش طلاب و اساتید جوان در قم، نجف و سایر حوزه‌هاست و نشان‌دهنده ضرورت بازشناسی شخصیت و دامنه فکری اوست. مرحوم نائینی، مانند خورشیدی در منظومه اندیشه اسلامی می‌درخشد و بهره‌گیری از اندیشه او برای امروز و فردای حوزه‌ها ضروری است.

ادامه در صفحه ۴



سنت و پاسخ‌گویی به نیازهای روز شناخته شود. آیت‌الله اعرافی یادآور شد: در دنیای اسلام، برخی در سنت می‌مانند و نگاهی به مسائل جدید ندارند و برخی دیگر وارد عرصه‌های نو می‌شوند؛ اما مناهج اصیل اجتهاد را کنار می‌گذارند. با این حال میرزای نائینی در نقطه اعتدال ایستاده بود؛ هم وفادار به میراث علمی حوزه و هم پاسخ‌گو به چالش‌های فکری و اجتماعی جدید بود.

دقت بالای میرزای نائینی در استفتانات و فتاوا

عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، با اشاره به مجموعه آثار منتشرشده از این فقیه بزرگ، گفت: در همین مجموعه چهل جلدی که با اهتمام بزرگان حوزه تدوین و آماده انتشار شده و امروز نیز از آن رونمایی خواهد شد، می‌بینیم که مرحوم نائینی در بخش استفتانات و فتاوا، مجتهدی به‌روز، دقیق و پاسخ‌گو به همه مسائل مستحدثه عصر خود است؛ در عین آنکه بر منهج درست و قویم اجتهادی و جواهری حرکت می‌کند.

مدیر حوزه‌های علمیه در بخش دیگری از سخنان خود، با اشاره به نقش علامه نائینی در تحول علم اصول تصریح کرد: علم اصول با میرزای نائینی یک جهش بزرگ را تجربه کرد. به‌رغم همه نوآوری‌های آیت‌الله وحید بهبهانی، شیخ اعظم انصاری، آخوند خراسانی و دیگر بزرگان ، اصول در دستان علامه نائینی ، ورزیده شد و به یک نظام علمی منسجم و دستگاهی عمیق بدل گردید. اصول مرحوم نائینی منظم، دارای مباحث دقیق، تحلیل‌های نو و تقریرهای تازه از مباحث پیشینیان است. در دستگاه اصولی او، افزون بر قواعد استنباط احکام، تحلیل‌های کلامی، فلسفی و حتی زبان‌شناختی دقیقی به‌چشم می‌خورد که درک متون اسلامی، قرآن و سنت را در افقی تازه ممکن می‌سازد.

وی افزود: در علم اصول میرزای نائینی ، هیچ سطحی‌نگری وجود ندارد. ایشان از کنار هیچ مسأله‌ای ساده عبور نمی‌کند. همه مباحث ایشان عمق دارد و تا ژرفای مفاهیم را می‌کاود. با این‌حال، در تحلیل‌ها نیز عرفی و مبتنی بر فضای تفاهمی نصوص و روایات است. مرحوم نائینی توانست، بین عمق علمی و نگاه عرفی جمع کند؛ این جمع میان دقت عقلی و فهم عرفی از نصوص، یکی از امتیازات ویژه روش اوست.

تحول بنیادین در نظام اجتهادی

آیت‌الله اعرافی همچنین با تأکید بر اینکه دستگاه اصول نائینی تحولی بنیادین در نظام اجتهاد ایجاد کرد، ابراز داشت: این دستگاه اصولی به‌سرعت در نجف و سپس در سایر حوزه‌های علمیه انعکاس یافت و موجب بالندگی علمی بسیاری از شاگردان و مجتهدان بعدی شد. مرحوم

مرحوم نائینی در عین پایبندی به سنت

و توجه به تحولات جدید

نمونه‌ای ممتاز از تعادل و جامع‌نگری

در اندیشه اسلامی است.

ایشان در پرداختن به مباحث جدید

هیچ‌گاه از اصالت‌ها و مناهج قویم اجتهادی

فاصله نگرفت و در عین حال

در مواجهه با مسائل نو نیز کوتاهی نکرد.

این همان نقطه درخشان در سیره علمی

مرحوم نائینی است که به‌درستی می‌توان آن را

«الجمع بین الأصالة والمعاصرة» نامید.

لزوم تداوم راه و منش علمی و فکری

میرزای نائینی

آیت‌الله اعرافی همچنین با تأکید بر ضرورت تداوم راه علمی و فکری میرزای نائینی گفت: حوزه‌های علمیه باید میراث این بزرگان را با زبان روز بازخوانی کنند و با تأسی به روش اجتهادی، بین سنت و تحولات روزگار پیوند برقرار نمایند. آینده حوزه و امت اسلامی در گروی چنین بازخوانی و بازسازی خردمندانه‌ای است؛ بازخوانی‌ای که در پرتو عقلانیت دینی و اجتهاد زنده و پویا مسیر رشد و تعالی جامعه را روشن سازد.

مدیر حوزه‌های علمیه سراسر کشور، در ادامه به تبیین جایگاه علمی و روش شناختی میرزای نائینی پرداخت و گفت: مرحوم نائینی در عین پایبندی به سنت و توجه به تحولات جدید، نمونه‌ای ممتاز از تعادل و جامع‌نگری در اندیشه اسلامی است. ایشان در پرداختن به مباحث جدید، هیچ‌گاه از اصالت‌ها و مناهج قویم اجتهادی فاصله نگرفت و در عین حال، در مواجهه با مسائل نو نیز کوتاهی نکرد. این همان نقطه درخشان در سیره علمی مرحوم نائینی است که به‌درستی می‌توان آن را «الجمع بین‌الأصالة والمعاصرة» نامید.

وی با تأکید بر اینکه میرزای نائینی همزمان با وفاداری به سنت‌های علمی حوزه، نوآوری و نظریه‌پردازی را در سطوح عالی پی گرفت، افزود: ایشان در همه عرصه‌های علمی، از فقه و اصول تا مباحث کلامی و فلسفی، هم دست عمیق در سنت پیشین داشت و هم صاحب نگاه آینده‌نگر بود. میرزای نائینی از هیچ خط قرمزی در مبنای فکری و کلامی تشیع عبور نکرد؛ اما با همان سرمایه اصیل و عمیق، اهل ابتکار، نوآوری و نظریه‌پردازی بود. این ویژگی بزرگ ایشان سبب شد تا در تاریخ حوزه، به‌عنوان نقطه تعادل میان حفظ

آیت‌الله اعرافی

میرزای نائینی ^{رحمة الله علیه}

نماد عقلانیت مجاهدانه

در اندیشه اسلامی

مدیر حوزه‌های علمیه با تأکید بر این‌که احیای آثار بزرگان

هدایتگر حوزه‌های علمیه و الهام‌بخش نسل جوان است، گفت:

میرزای نائینی، نماد عقلانیت مجاهدانه و پیوند سنت و نوآوری در اندیشه اسلامی است.

احیای آثار علمی بزرگان، یکی از رسالت‌های

اصلی حوزه است، تصریح کرد: گرمی‌داشت این چهره‌ها نه‌تنها ادای دین به آنان است، بلکه هویت‌بخش جامعه اسلامی و حوزه‌های علمیه نیز هست. این بزرگداشت‌ها برای نسل جوان، طلاب، پژوهشگران و استادان جوان الهام‌بخش است. آنان در پرتو چنین مجالسی درمی‌یابند که مسیر آینده، در گروی تداوم راه نائینی‌ها، محققان و عالمان بصیر و مجاهدی است که راه را به امت اسلام نشان دادند.

مجاهدت علمی بزرگان حوزه

الهام‌بخش طلاب و فضلا

وی با تأکید بر اینکه مجاهدت‌های علمی و اجتماعی عالمان بزرگ، الهام‌بخش امروز حوزه است، خاطرنشان کرد: ما در حوزه‌های علمیه امروز نیازمند بازگشت و بازخوانی سیره پاک، سنت‌های علمی و شیوه‌های زیست اخلاقی این بزرگان هستیم؛ چه آنکه میرزای نائینی ، نمونه‌ای از عالمی جامع و مجاهد است که علم، تقوا و مسئولیت اجتماعی را در کنار هم به نمایش گذاشت.

عضو مجلس خیرگان رهبری، در تبیین مسیر زندگی علمی و هجرت‌های نائینی گفت: شخصیت علمی مرحوم نائینی از اصفهان آغاز شد، سپس به سامراء و از آنجا به کربلا و نجف اشرف رسید. ایشان در مقطعی حدود یک سال به قم تبعید شدند و پس از آن، مجدداً به نجف بازگشتند. این زندگی پرفرازونشیب و سرشار از مجاهدت و برکت، برای امروز ما نیز الهام‌بخش است.

آیت‌الله اعرافی، با اشاره به جامعیت علمی مرحوم نائینی اظهار کرد: در بُعد علمی، علامه نائینی از جامعیتی ممتاز و عمقی کم‌نظیر برخوردار بود. فقه، اصول، اندیشه کلامی و حدیث‌شناسی ایشان نشان از جامعیت و عمق بالا و تسلط و عمق علمی فوق‌العاده داشت. آثار ایشان در حوزه‌های گوناگون، از انسجام درونی، استدلال دقیق و روح اجتهادی برخوردار است.

وی ادامه داد: مرحوم نائینی از مشارب علمی و مکاتب گوناگون بهره‌مند بود. او از فضای علمی اصفهان آن روزگار تا محضر میرزای شیرازی در سامراء و حوزه علمی نجف بهره برد و در همه این محافل، نه‌تنها تأثیر گرفت، بلکه تأثیرگذار نیز بود؛ به‌ویژه در دوره متأخر و حضور ایشان در نجف، برکات فراوانی بر حوزه‌های علمیه جاری ساخت.

میرزای نائینی؛ نقطه تعادل

میان سنت و نوآوری در اندیشه اسلامی

عضو شورای عالی حوزه‌های علمیه همچنین، ضمن تشریح ویژگی‌های مکتب فکری میرزای نائینی ، بیان کرد: در سیره و سنت علمی میرزای نائینی، چند ویژگی برجسته دیده می‌شود؛ نخست، پیوند عمیق با سنت علمی اجتهادی پیشین است. ایشان بر منهج استوار اجتهادی و تاریخی حوزه‌های علمیه پایدار ماند و حتی ذره‌ای از مبانی اصیل اجتهاد فاصله نگرفت. دوم، در عین این پایبندی به سنت، او اهل نوآوری، ابتکار و اجتهاد پویا بود؛ به‌گونه‌ای که به‌عنوان یکی از نقاط عطف در تاریخ علم اصول و علوم اسلامی حوزوی شناخته می‌شود.

وی با بیان اینکه مرحوم نائینی الگویی در پرداختن به مسائل جدید است، خاطرنشان کرد: میرزای نائینی توانست، در عین وفاداری به سنت علمی حوزه، افق‌های جدیدی را در فهم دین، فقه اجتماعی و نسبت دین و سیاست بگشاید. ایشان عالمی بود که با عقلانیت اجتهادی خود، به‌ویژه در اثر معروف «تنبيه‌الامة و تنزيه‌المله»، نقش تعیین‌کننده‌ای در تبیین اندیشه اسلامی معطوف به عدالت، آزادی و مسئولیت اجتماعی ایفا کرد.

به گزارش خبرگزاری حوزه، آیت‌الله علیرضا اعرافی در کنگره بزرگداشت علامه میرزای نائینی، با بیان اینکه احیای یاد عالمان مجاهد، احیای حیات علمی، اخلاقی و تمدنی حوزه است، ابراز کرد: خداوند متعال را شاکریم که بار دیگر ما را در مجلسی نورانی گرد آورد تا به ادای احترام نسبت به عالمی بزرگ و شخصیتی عظیم و به تعظیم ساحت یکی از شمع‌های فروزان حوزه‌های علمیه، مرحوم میرزا محمدحسین نائینی ، بپردازیم.

وی همچنین ضمن خیرمقدم به حاضران و میهمانان داخلی و خارجی این کنگره گفت: از همه حضار محترم، میهمانان ارجمند و سروران بزرگوار که از ایران و کشورهای گوناگون در این جمع علمی و معرفتی حضور دارند، صمیمانه تشکر و خیرمقدم عرض می‌کنم. همچنین از علمای بزرگ، اساتید ارجمند، نمایندگان بیوت مراجع عظام تقلید، بیت شریف حضرت امام راحل ، بیت معظم مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و از رئیس و اعضای محترم جامعه مدرسین حوزه علمیه قم و دبیر و اعضای شورای عالی حوزه‌های علمیه که در این مجلس شرکت کرده‌اند، سپاسگزارم.

عضو شورای عالی حوزه‌های علمیه همچنین از برگزارکنندگان این همایش قدردانی کرد و گفت: از دبیر محترم شورای سیاست‌گذاری، از پژوهشگران و برگزارکنندگان اجلاس، از مؤلفان و همکاران اجرایی که برای برگزاری این همایش علمی و بین‌المللی تلاش فراوان کرده‌اند و نیز از اصحاب رسانه و رسانه ملی که در پوشش خبری و فرهنگی این رویداد کوشیده‌اند، صمیمانه سپاسگزارم.

تقدیر از رهنمودهای امام خامنه‌ای و مراجع عظام تقلید

مدیر حوزه‌های علمیه همچنین با اشاره به پیام‌ها و بیانات ارزشمند مراجع و مقام معظم رهبری، خاطرنشان کرد: از رهبر معظم انقلاب اسلامی که با سخنان ارزشمند و راه‌گشای خویش، مسیر این همایش را روشن فرمودند، صمیمانه تشکر می‌کنم. پیام‌های پرمغز و روشنگر مراجع عظام تقلید نیز باید به دیده تقدیر نگریسته شود و شایسته است که ما همه اهتمام و توجه لازم را به مضامین و توصیه‌های آنان داشته باشیم.

وی ضمن تأکید بر هدف اصلی حضور خود در این کنگره، گفت: اساس و اصل حضور اینجانب در اینجا، برای عرض ادب، احترام و تشکر از میهمانان ارجمند و سروران ارجمند است. برگزاری این اجلاسیه‌ها، نه‌تنها یادواره‌ای برای بزرگداشت میرزای نائینی، بلکه مجمعی برای تأمل در میراث فکری، فقهی و تمدنی اوست؛ شخصیتی که در تاریخ اندیشه اسلامی، از پایه‌گذاران تفکر اصلاحی در نسبت میان دین، عقل و سیاست به‌شمار می‌آید.

احیای آثار علمی بزرگان؛ رسالت اصلی حوزه‌های علمیه

آیت‌الله اعرافی در ادامه سخنان خود، برگزاری چنین کنگره‌ها، نشست‌ها و گردهمایی‌ها را ادای حق بزرگان و سلف صالح و چهره‌های نقش‌آفرین تاریخ اسلام و تشیع بیان کرد و گفت: این گرمی‌داشت‌ها، آثار آنان را در معرض ارباب نظر و علم قرار می‌دهد.

وی ابراز امیدواری کرد: برگزاری چنین کنگره‌هایی به تداوم نهضت علمی حوزه و معرفی دقیق اندیشه‌های تمدن‌ساز علمای شیعه منجر شود و این گردهمایی‌ها باید به بازخوانی و بازآفرینی عالمانه آثار بزرگان بینجامد و پیام‌های ماندگار آنان را برای نسل امروز و آینده حوزه و جهان اسلام بازتاب دهد.

مدیر حوزه‌های علمیه همچنین گفت: حقیقتاً میرزای نائینی ، نماد عقلانیت مجاهدانه و فقیه سیاست‌ورز در روزگار بحران است و بازگشت به اندیشه ایشان، به‌معنای بازگشت به عقلانیت، آزادی و معنویت در چارچوب دین است.

امام جمعه قم افزود: چنین گرمی‌داشت‌هایی، آثار و تألیفات علمی بزرگان را در معرض دید ارباب علم، اندیشه و پژوهش قرار می‌دهد. همان‌طور که اشاره شد، بیش از چهل اثر مکتوب از آثار مرحوم نائینی در این همایش رونمایی خواهد شد. افزون بر آن، مجموعه‌ای از تحقیقات علمی جدید پیرامون اندیشه و آثار ایشان نیز معرفی می‌شود که بیانگر استمرار تأثیر فکری او بر حوزه‌های علمیه و مجامع علمی است.

عضو شورای عالی حوزه‌های علمیه، با تأکید بر اینکه